

UITVAARTLITURGIE EN –PASTORAAL

**Een verantwoordelijkheid
van
heel de geloofsgemeenschap**

Concrete stappen vanuit de beleidslijn
van het bisdom Hasselt

Najaar 2009

Sedert de “*Beleidslijn uitvaartliturgie en –pastoraal in het bisdom Hasselt*” in ‘Samen’, verscheen in april 2009, kwam er heel wat in beweging. Federatieteams evalueren de praktijk. Sommigen maken van uitvaartliturgie en –pastoraal uitdrukkelijk hun project. Uitvaarten met gebedsvieringen komen steeds dichterbij huis. Men denkt hardop over leken die ook zulke vieringen leiden. Er komen vragen als “Wat als er geen priester beschikbaar is bij mijn uitvaart?” of “Kan ik me inschrijven voor een opleiding?”

Om de verdere uitvoering van deze *Beleidslijn* mogelijk te maken, zal het gesprek over dit onderwerp moeten gestimuleerd worden

- zowel diocesaan: dat doen we vandaag
- als plaatselijk: daarvoor krijgt u naast deze bundel een tweede identieke bundel mee om te kopiëren, door te geven en het onderwerp te agenderen

We willen een volgende stap in de uitvoering van onze *Beleidslijn* toelichten, nl. de verantwoordelijkheid van heel de gemeenschap, een van de wezenlijke pijlers in de uitvaartliturgie en –pastoraal. We willen in hetgeen volgt verder gesprek hierover stimuleren:

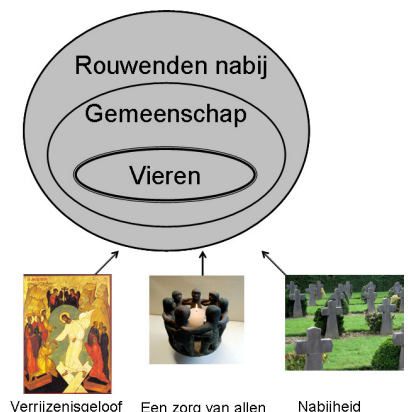
- 1 Werken aan verbreding van de draagkracht voor uitvaartliturgie en –pastoraal: een groepje mensen neemt de verantwoordelijkheid in de federatie.
- 2 Het “team” van voorgangers en leiders van de uitvaartliturgie uitbreiden in de federaties waar dit wenselijk en mogelijk is: op zoek gaan naar enkele geschikte personen om zich te vormen als leiders van de uitvaartliturgie.

1. Stappen gezet tot op heden

In elk dekenaat werden de beleidsgroepen samen geroepen rond een impulsmoment over ‘uitvaartliturgie en –pastoraal in de periode november 2007- mei 2008.

Elk federatieteam kreeg de opdracht: bekijk de uitvaartliturgie in uw federatie: Wat is goed? Wat kan beter? Een stappenplan gaf een leidraad om geleidelijk aan tot verbetering te komen van de plaatselijke uitvaartliturgie en –pastoraal.

De teksten van dit impulsmoment verschenen in ‘Samen’ van november 2008.

In het aprilnummer van Samen 2009 verscheen de beleidslijn ‘uitvaartliturgie en pastoraal’. De tekst hiervan vindt u bladzijde 9 e.v.

Op het Pastoraal Informatiecentrum is een folder ter beschikking met alle belangrijke informatie over de kerkelijke uitvaart in het bisdom Hasselt. Op de achterzijde van de folder is een lege ruimte die de parochie toelaat specifieke informatie of afspraken toe te voegen. Deze folder is een handig communicatie- en informatiemiddel zowel aan rouwenden als aan groepen die – bv. in een vormingsmoment – samen willen nadenken over wat vandaag een kerkelijke uitvaart is.

Op 10 maart 2009 ging een reflectienamiddag door over voorgaan bij de uitvaart in een gebedsviering. Vanuit getuigenissen uit de praktijk van gebedsvieringen bij de uitvaart groeide daar een profiel van de leek, leider van de uitvaartliturgie.

Een klankbordcommissie met pastores uit het veld adviseert bij het samenstellen van de vormingsreeks 'leider van de uitvaartliturgie'.

Uitvaartliturgie en pastoraal is een interdiocesaan thema:

- Licht aan de horizon, ISBN 978 90 8528 041 5, uitgave van Halewijn (verkrijgbaar op PIC)
- "Voorbij de dood ... Als christenen afscheid vieren. Oriëntaties bij de uitvaartliturgie" van de I.C.L.Z. (verkrijgbaar op PIC)
- Heel recent werd ook het *Liturgisch Congres* gewijd aan de thematiek van uitvaartliturgie en –pastoraal.

2. Verbreding van de draagkracht

Uit de beleidslijn

40

"Om waar te maken dat uitvaartliturgie en -pastoraal een zaak is van de geloofsgemeenschap, en wezenlijk een kans tot evangeliserende pastoraal en levensnabij geloofsgetuigenis, bevelen we sterk aan een ploeg verantwoordelijken voor het hele uitvaartgebeuren in het kader van de federatie te vormen.

45

Enkele leken samen met de pastoor en zo mogelijk met een begeleidende diaken of priester zoeken naar wegen om het geheel van het uitvaartgebeuren te begeleiden. Het samenspel met 'Rouwenden nabij' daar waar dit begonnen is, is hierbij wezenlijk. Een ploeg waarin mensen samen verantwoordelijkheid dragen, kan op termijn de pastoors bevrijden van de vaak gevoelde overbelasting inzake uitvaarten".

50

Concrete stappen hiertoe

1. Gesprek in de federatie met alle pastores en met het federatieteam:
  - a. over het geheel van de taken in uitvaartliturgie en –pastoraal.

En dat zijn er vele:

- De telefoonpermanentie van een 'begrafenistelefoon'
- de familie ontmoeten namens de gemeenschap
- de uitvaart samen met familie voorbereiden
- contact houden met de begrafenisondernemer
- de priester of diaken opzoeken die voorgaat in de uitvaart en hem het nodige doorgeven
- contact met ploeg die de gebedswake op de vooravond verzorgt
- samen met de familie eventueel het gebed op de begraafplaats ter harte nemen
- na officiële bekrachtiging als leek de uitvaartliturgie leiden en de pastoraal verzorgen
- ...

- b. Welke taken gebeuren in onze federatie het best
    - door de pastoor
Immers de pastoor of de moderator zal eerst voor zichzelf moeten uitmaken of hij de sleutelfiguur of de drijvende kracht blijft, dan wel in een team met anderen de uitvaartliturgie en –pastoraal wil dragen. Beide opties zijn goed!
Regelmatig overleg en evaluatie is noodzakelijk om de keuzes hieromtrent aan te passen aan de zich veranderende omstandigheden.
    - door andere helpers?
  - c. Wie zijn op dit moment de andere helpers? Wat doen zij? Loopt dat goed?
  - d. Hebben we nog meer helpers nodig? Zo ja, voor wat? Wie zou dat kunnen doen? Wie spreekt die mensen aan?
  - e. Hoe kunnen we elkaar als gemeenschap ondersteunen?
  - f. Hoe communiceren we dit naar de parochianen?
2. Iemand van het pastoresteam/federatieteam wordt aangeduid als federatieve coördinator van de uitvaartliturgie en –pastoraal:
- a. Hij/zij brengt dit thema regelmatig ter sprake in de vergaderingen zodat tijdige bijsturing mogelijk is
  - b. Hij/zij bewaakt de communicatie met parochianen (K+L, mededeling, ...)
  - c. Hij/zij is de contactpersoon voor alle betrokkenen in de federatie.
3. Opstarten van een werkgroep uitvaartliturgie en -pastoraal olv de coördinator
- vele rollen (zie lijst hierboven)
  - regelmatige reflectie en studie,
  - een goede taakomschrijving,
  - contact met ‘Rouwenden nabij...’

3. Ook leken leiden de uitvaartliturgie

3.1. Een diensttaak

Uit de beleidslijn

“Indien de actieve priesters en de diakens er niet in slagen zowel alle uitvaarten voor te gaan als hun andere pastorale taken op haalbare wijze uit te voeren, kunnen ook leken de uitvaartliturgie leiden. Bij de keuze van zulke mensen, gaat het om minstens twee personen die over de grenzen van de parochies heen dit dienstwerk samen met de priesters en de diakens willen verrichten.

100

Wat is de bedoeling van dit dienstwerk ?

Een duidelijke hefboom om de beleidslijn ten uitvoer te brengen is het daadwerkelijk vieren van de uitvaart in een gebedsviering. Altijd wordt zulke uitvaartliturgie in een gebedsviering verbonden met de eucharistie op zondag, waarin de verzamelde gemeenschap uitdrukkelijk voor de overledene bidt. Wanneer uitvaarten met gebedsviering meer ingang vinden, komen naast de pastoor of medepriesters ook anderen in aanmerking om hierin voor te gaan - eerst de diaken, op termijn ook leken. Zo komt er ademruimte vrij voor het kleinere aantal priesters en wordt tegelijkertijd meer zichtbaar dat uitvaart niet een “zaak van de pastoor alleen” is.

Een uitgebreide kring voorgangers en leiders van de uitvaart kan een hulp zijn voor de pastorale haalbaarheid. Het komt aan de pastoor toe te beslissen of hij zelf voorgaat of – al dan niet op vast geregelde basis – anderen vraagt om de uitvaart te leiden. Het gaat om echt “teamwerk”. Uitdrukkelijk worden twee of drie van zulke leken gevraagd ten dienste van heel de federatie: geen monopolie van één persoon, geen binding aan één parochie. Van hen wordt verwacht dat zij de basis- en vervolgmodes ‘leider van de uitvaart’ volgen.

3.2. Wie komt hiervoor in aanmerking als van de uitvaartliturgie?

Zeker zij die delen in de herderlijke zorg voor de gemeenschap: de parochieassistenten, de andere federatieteamleden. Daarnaast ook mensen die binnen de parochiale werking en als gelovigen “verwijzen naar de christelijke gemeenschap als geheel.”

Vanuit het reflectiemoment werd een profiel voor een leider van de uitvaart opgesteld. Wél werd de opmerking gemaakt dat niet alle elementen van het profiel prominent aanwezig kunnen zijn – men zou dan al een perfecte voorganger zijn. Wel zouden deze elementen in de kiem aanwezig moeten zijn.

Voorafgaand aan deze opleiding zouden volgende eigenschappen reeds (in mindere of meerdere mate) aanwezig moeten zijn:

- is positief gemotiveerd
- beschikt over voldoende tijd
- heeft basiscursus gebedsleider gevolgd of heeft de optie om deze te volgen
- is bereid om vorming te volgen
- is evenwichtig
- wordt aanvaard door de pastores en de gelovige gemeenschap,
- is een gelovig, kerkverbonden en biddend mens

In de loop van de opleiding en de praktijk van de uitvaart zullen zij verder groeien in bovenstaande en worden volgende competenties ontwikkeld:

- is contactvaardig, luisterbereid en beschikt over de nodige discretie naar nabestaanden
- ziet deze pastorale taak als een actieve uiting van geloven
- is contactvaardig en luisterbereid naar medewerkers toe
- kan samenwerken met:
  - de andere parochianen die mee zorgen voor een goede uitvaartliturgie en –pastoraal
  - de nabestaanden
- zal authentiek zijn zowel voor de mens als in de liturgie
- is bereid om een albe te dragen als vertegenwoordiger van de christelijke gemeenschap
- beschikt over de bekwaamheid om het verrijzenisgeloof te verwoorden

Uit de beleidslijn

“In de liturgie vervullen deze leiders van het gebed hun rol niet aan het altaar maar aan de ambo, ze laten de voorgangerstoel leeg, ze dragen een albe, eventueel een scapulier, maar uiteraard geen stola.”

De kleding van de leider van de uitvaart:

Bewust roepen we op dat de leider van de uitvaart een albe draagt. Op deze wijze maakt hij/zij duidelijk dat hij/zij niet in eigen persoon het gebed leidt, maar wel als dienst aan de geloofsgemeenschap, gezonden vanuit de federatie door de bisschop.

Door het dragen van een scapulier of een sjaal in de gepaste kleur maakt de leider van het gebed duidelijk dat zijn/haar functie anders is dan die van een misdienaar/acoliet.

De plaats van de leider van de uitvaart:

De leider van de uitvaart leidt de viering vanaf de ambo. Hij/zij maakt geen gebruik van het altaar. Zo is het duidelijk dat het om een gebedsviering gaat (woord en gebed), en niet om een eucharistieviering.

Hij/zij neemt tevens niet plaats op de voorgangersstoel. De gewijde voorganger is immers niet aanwezig, maar delegeert zijn taak aan de leek-leider van de uitvaart.

De afspraken bij een uitvaart met gebedsviering

Het liturgisch verloop van de uitvaart in een gebedsviering heeft zijn eigen karakter. Toch is het best zo veel mogelijk de praktische afspraken die gelden bij de eucharistieviering ook hier toe te passen. (bv. uur en plaats van de viering, aantal en lengte van toespraken, aantal Cd's, medewerking van koor, actieve betrokkenheid van de geloofsgemeenschap en van de familie, enz.). Belangrijk is ook dat zowel de gewijde voorgangers als de leiders van de uitvaartliturgie zich aan dezelfde afspraken houden wanneer ze de uitvaart vieren in een gebedsviering.

Een gebedsviering heeft zijn eigen dynamiek naast de eucharistieviering.

In de beleidslijn "Eucharistie vieren op zondag" staat op bladzijde 17: "Tegelijk met de uitdrukkelijke keuze voor de eucharistie op zondag, worden we geroepen de gegroeide monocultuur van de eucharistie te doorbreken en te zoeken naar nieuwe of herontdekte vormen van gebed en liturgie die de eucharistie omkaderen en ernaar verwijzen. In deze geest vragen we ook in de week niet tot communie-uitreiking over te gaan bij gebedsvieringen, maar dit voor te behouden aan de eucharistieviering zelf. " In deze zin zal in een gebedsviering de communie niet uitgereikt worden. We vieren immers in verbondenheid met de eucharistieviering van de volgende zondag.

3.3. Mensen vragen en zenden

Uit de beleidslijn

105

"De leken, leiders van de uitvaartliturgie, worden door het federatieteam aangezocht, en door de pastoor aan de bisschop voorgesteld via het parochievicariaat. Zij krijgen door een brief vanwege de bisschop een officiële bekrachtiging voor deze taak, voor hernieuwbare periodes van drie jaar."

Hoe verloopt de procedure?

Het gesprek over kandidaten voor deze taak en voor de opleiding gaat via de moderator en het federatieteam. Zij spreken enkele mensen aan, zij overleggen hun voorstel met het parochievicariaat. Pas dan kan men in aanmerking komen voor de vorming.

Randvoorwaarden voor de basismodule ‘leider van de uitvaart’:

- Een werkgroep uitvaartliturgie en –pastoraal is actief in de federatie. De kandidaten zullen deel uitmaken/maken deel uit van deze werkgroep.
- Eén van de pastores volgt samen met de kandidaten de basismodule.
- Het actieve korps van pastores is bereid kandidaten, zodra de basismodule beëindigd is, stapsgewijs te laten ingroeien in de bestaande pastorale praktijk rond de uitvaart.
- Kandidaten zijn bereid de vervolgmodes te volgen

Stappen in de procedure

1. Kandidaten worden aangesproken via de moderator en het federatieteam. Het profiel hierboven zal helpen om de meest geschikte kandidaten te vinden.
2. Moderator en het federatieteam overleggen hun voorstel met het parochievicariaat.
3. Kandidaten komen dan pas in aanmerking voor de vorming.

Eerstvolgende vorming “basismodule leider van de uitvaartliturgie dinsdag 26 jan, 2 februari en 9 februari 2010 van 14.00 tot 17.00u in PCS aanmelden vóór 20 januari 2010 bij vic. K. D’Huys
--

De officiële bekrachtiging voor deze taak – in principe na de vorming – willen we in het parochievicariaat nauwgezet opvolgen. De eenheid met de plaatselijke gemeenschap en met de bisschop is immers de inzet, net zoals dat voor gewijden het geval is.

4. Vorming en toerusting voor teamwerk

Met enkele pastores uit het veld – die we in een “klankbordcommissie” hebben samengebracht – werken we samen met CCV aan een vormingsreeks. Het wordt een korte basisvorming van drie namiddagen in januari en februari 2010 – daarna regelmatig te herhalen – met in de loop van de volgende jaren modules die één of ander aspect van dit dienstwerk, van de kunst van het vieren en van de omgang met de familie verdiepen. Zo wordt deze vorming als het ware een “levensbreed” leerproces.

De basismodule is de toegangspoort om leider van de uitvaartliturgie te kunnen worden. Op uitdrukkelijke vraag van de klankbordcommissie volgen de kandidaten deze basismodule samen met één van de priesters of diakens in het federatieteam. Door in de vorming samen te reflecteren en samen de concrete gang van zaken in hun federatie te bespreken, zullen zij het best voorbereid zijn om ook gezamenlijk dat “team” te worden waartoe ze geroepen zijn.

Wat binnenkort als cursus wordt opgezet, is geen massaal startschot, maar een eerste stap. We hopen te beantwoorden aan onmiddellijke noden van die parochiefederaties die reeds enkele kandidaten hebben aangesproken en daadwerkelijk in nauwe samenwerking met de pastoor en de verantwoordelijken stappen willen zetten in deze richting. Vanuit doe ervaring bouwen we dan verder aan de vormingsweg.

5. Besluit

5.1. De weg van de geleidelijkheid, en dus ongelijktijdigheid

De *Beleidslijn* bewandelt wegen van geleidelijkheid. Zij geeft de richting aan waarin het plaatselijke beleid inzake uitvaart zal groeien. Deze groei gebeurt slechts na grondig overleg binnen het federatieteam. Elke federatie kan zo de nodige stappen zetten om de beleidslijn uit te voeren zonder overhaast te werk te gaan.

Niet alles moet overal op hetzelfde ogenblik; er heerst ongelijktijdigheid tussen de verschillende federaties. In sommige federaties is er dus sprake van een goed draaiende werkgroep uitvaartliturgie en –pastoraal. Elders is zo een werkgroep in een opstartfase. In andere federaties gaat de pastoor voor in alle uitvaarten of zoekt hij gesprekspartners om oplossingen te vinden de werkdruk naar aanleiding van uitvaarten te verminderen.

5.2. Mentaliteitswijziging

Meer nog dan vroeger zullen wij als Kerk ons aanbod duidelijk moeten profileren en doorgeven aan de vrager van een kerkelijke uitvaart waar wij voor staan, wat bedoeld wordt met een kerkelijke uitvaart. Meer nog dan vroeger zullen parochianen opgeroepen worden om het kerkelijk afscheid van hun dierbare te bekijken vanuit de essentie van de uitvaartliturgie en pastoraal, nl. mensen nabij zijn, uitvaartliturgie en –pastoraal tot een zaak van heel de gemeenschap maken, gedreven zijn vanuit het verrijzenisgeloof.

De bovengenoemde stappen bieden hiertoe de nodige handvatten.

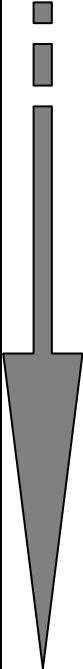
In die zin streven we naar een mentaliteitswijziging: uitvaartliturgie en –pastoraal gebeurt in onze kerk vanuit de essentie van de kerkelijke uitvaart.

Zulke mentaliteitswijziging gebeurt geleidelijk doordat pastores dit thema ter sprake brengen tijdens een homilie, in gesprek met hun beleidsgroepen, in een ontmoeting met verenigingen, tijdens toevallige gesprekken over de veranderende kerk, enzovoort. Juist vanuit hun functie zijn zij de meest geschikte persoon om het gesprek rond dit onderwerp te openen, op gang te houden, voldoende goede informatie te geven en parochianen te begeleiden opdat zij op een waardige christelijke wijze afscheid kunnen nemen van hun dierbare.

Zulke mentaliteitswijziging gebeurt natuurlijk ook doordat parochianen in onderling gesprek elkaar verduidelijken wat de essentie is van de kerkelijke uitvaart en elkaar helpen om, vanuit die essentie, op een eigen wijze afscheid te nemen van een dierbare.

We hopen hiermee de beleidslijn verder te zetten ten dienste van een deugdelijke uitvaartliturgie en –pastoraal in ons bisdom.

6. Een concreet stappenplan – wegen van geleidelijkheid

-
1. gesprek in de federatie (met alle pastores en met federatieteam:
    - a. vanuit de beleidslijn
    - b. hulpvragen: Welke taken in de concrete organisatie zijn voor de voorganger, welke voor andere helpers? Hoe kunnen we elkaar als gemeenschap ondersteunen?
    - c. iemand van het pastoresteam/federatieteam wordt aangeduid als federatieve coördinator van de uitvaartliturgie en –pastoraal
  2. werkgroepje uitvaartliturgie en pastoraal opstarten voor
    - a. goede taakverdeling
    - b. regelmatig reflectie
  3. akkoord in het pastoresteam dat naast de aangestelde pastores anderen het gebed bij de uitvaart leiden
  4. zoeken naar geschikte kandidaten ‘leider van de uitvaart’:
minstens twee mensen die in de hele federatie meewerken aan uitvaartliturgie en -pastoraal
  5. één van de pastores volgt samen met de kandidaten de (basis)module
  6. Na deze vorming kunnen zij ingroeien in de bestaande praktijk zodat zij voldoende vaardigheden opdoen om wanneer de situatie het vraagt zelfstandig voor te gaan in een uitvaart.
  7. regelmatig gesprek en evaluatie binnen werkgroep en federatieteam verzekert een uitvaartpastoraal aangepast aan de noden van zowel pastores, actieve parochianen als vragers van een kerkelijke uitvaart.

Deze brochure: **‘Uitvaartliturgie en –pastoraal. Een verantwoordelijkheid van heel de geloofsgemeenschap’** kunt u verkrijgen op het PIC, Tulpinstraat 75, 3500 Hasselt
U kunt het ook vinden op de website:
www.kerknet.be/bisdomehasselt/, dan in de paarse menukolom doorklikken naar diensten/parochieopbouw en verder klikken naar “Steun op maat”.

Dienst Parochieopbouw
Vrijwilligersplein 14
3500 HASSELT

Beleidslijn uitvaartliturgie en -pastoraal in het bisdom Hasselt ¹

5 De kerk wil mensen bij de dood van hun geliefden op een bescheiden, maar gelovige wijze nabij zijn met de boodschap: “God gaat zorgzaam met ons en met onze overledene om. Hij laat onze broeder of zuster in het geloof niet los. Omdat Jezus Christus is opgestaan uit de dood, geloven we dat ook wij eens verrijzen met Hem.” Vanuit dit paasgeloof viert de parochiegemeenschap de uitvaartliturgie, ze bidt voor de overledene en zijn familie in een liturgie van troost en hoop.

10 Er zijn uitdagingen te over voor het uitvaartgebeuren op onze dagen. De vraag naar kerkelijke uitvaart blijft groot, priesters voelen zich vaak overbelast. Tegelijkertijd dienen zich nieuwe contexten en nieuwe vormen van aanbod aan in de uitvaartsector. Het specifiek kerkelijke en hetgeen mensen in hun particulariteit vragen ligt wel eens ver uit elkaar.

15 In het voorbije werkjaar 2008 vonden dekenale impulsmomenten over uitvaartliturgie en uitvaartpastoraal plaats: kerkelijke uitvaart, geplaatst in het liturgische zowel als in het pastorale kader. Uitgaande van de beleidslijn rond uitvaartliturgie verschenen in *Samen* van 2003, werden de parochies uitgenodigd
20 langs drie pistes verder te gaan op de weg van het wezenlijke naar de praktijk: (1) uitvaartpastoraal en -liturgie als viering van het geloof in de verrijzenis, (2) een zaak van de hele gemeenschap, (3) een kans tot evangeliserende pastoraal en levensnabij geloofsgetuigenis. Neerslag hiervan vindt u in een katern in *Samen* november 2008². Aan de hand van het daarin opgenomen stappenplan kan men
25 hiermee plaatselijk aan de slag.

Een vouwblaadje “Kiezen voor een kerkelijke uitvaart. Handreiking voor nabestaanden”³ beschrijft de gang van zaken voor uitvaartliturgie- en pastoraal in ons bisdom. Het biedt algemene informatie, het kan een aanzet zijn voor gesprek
30 en vorming, het omschrijft het huidige beleid voor “uitvaartliturgie en -pastoraal” vanuit het standpunt van de gebruiker.

Bovenstaande documenten zijn verondersteld in de nu volgende beleidslijn. In alle voorlopigheid willen we de gangbare praktijk verhelderen en tegelijkertijd de
35 krijtlijnen aangeven waarbinnen de geopende pistes voor de toekomst hun weg kunnen vinden.

40 **Op weg naar een ploeg verantwoordelijken voor uitvaartliturgie en – pastoraal**

Om waar te maken dat uitvaartliturgie en -pastoraal een zaak is van de geloofsgemeenschap, en wezenlijk een kans tot evangeliserende pastoraal en levensnabij geloofsgetuigenis, bevelen we sterk aan een ploeg verantwoordelijken voor het hele uitvaartgebeuren in het kader van de federatie te vormen.

45 Enkele leken samen met de pastoor en zo mogelijk met een begeleidende diaken of priester zoeken naar wegen om het geheel van het uitvaartgebeuren te begeleiden⁴. Het samenspel met “Rouwenden nabij” daar waar dit begonnen is, is

---

1 *Samen* 24ste jaargang – Nr 4, april 2009, pp. 5-7.

2 *Samen* 23ste jaargang – Nr 9, november 2008, pp. 9-16.

3 Te verkrijgen in PIC, Tulpinstraat 75, 3500 Hasselt tegen richtprijzen 0,40 euro (1-25 folders) en 0,30 euro (meer dan 25 folders) per stuk. Op de achterzijde van de folder is een lege ruimte die de parochie toelaat specifieke informatie of afspraken toe te voegen.

4 Concrete taken kunnen zijn: familie ontmoeten namens de gemeenschap, de uitvaart samen met familie voorbereiden, contact houden met de begrafenisondernemer, de priester of diaken opzoeken die voorgaat in de uitvaart en hem het nodige doorgeven, indien men daartoe gemandateerd is ook

50 hierbij wezenlijk. Een ploeg waarin mensen samen verantwoordelijkheid dragen,
kan op termijn de pastoors bevrijden van de vaak gevoelde overbelasting inzake
uitvaarten.

Een dubbel aanbod van uitvaartliturgie

55 De eucharistieviering is de viering van ons verrijzenisgeloof in zijn volheid.
Daarom is de band tussen uitvaartliturgie en eucharistie van wezensbelang. De
uitvaartliturgie kan dus, waar mogelijk en wenselijk, gevierd worden met de
eucharistie. Indien dit niet wenselijk of mogelijk is, gebeurt de uitvaartliturgie in een
60 gebedsviering met daarbij de uitnodiging aan de zondagse eucharistie deel te
nemen, waarin de verzamelde gemeenschap dan ook uitdrukkelijk bidt voor de
overledene⁵. Om de afweging met de familie en de beslissing over de vorm in de
tussentijd mogelijk te maken, vragen we aan de uitvaartverzorgers enkel de term
“uitvaartliturgie” op het overlijdensbericht te plaatsen. We hopen dat beide vormen
naast elkaar meer en meer ingang kunnen vinden zonder aanzien van persoon,
65 zodat de kerkelijke uitvaart in alle omstandigheden “staande in de waarheid” kan
gevierd worden.

Met het oog op de haalbaarheid in de toekomst is het zeker aangewezen in
gesprekken, catechese en predicatie de vorm van uitvaartliturgie in een
gebedsviering onder de aandacht te brengen, maar dan ook altijd in zijn
70 verbondenheid met de zondagse eucharistie.

Het plaatselijke beleid in een federatie kan van oordeel zijn de uitvaartliturgie in
een gebedsviering als algemene norm voor te stellen en de gelovige
gemeenschap vragen hierin mee te gaan. Dit kan onder duidelijke voorwaarden:

- 75 • De plaatselijke priesterploeg moet in z'n geheel deze weg willen gaan.
- De gelovigen moeten globaal meegaan in deze redenering, zodat het ook
hun keuze wordt⁶.
- De mogelijkheden en onmogelijkheden inzake voorgangerschap moeten
80 ter plaatse zodanig zijn dat zulk voorstel ook als redelijk kan worden
aanvaard.
- Aan mensen die het met aandrang vragen en om geloofsmotieven, moet
indien mogelijk tegemoet gekomen worden wat betreft hun vraag om
uitvaartliturgie met eucharistie.
- 85 • Een grondige voorbereiding van zulk project in vele geledingen en in
samenspraak met de vicaris voor de parochies gaat vooraf.
- Samen met het parochievicariaat wordt na een zestal maanden deze gang
van zaken een eerste maal geëvalueerd.

90 De voorganger of leider van het gebed in de uitvaartliturgie

De geëigende voorganger in de uitvaartliturgie - of het nu gaat om de eucharistie
of om een gebedsviering – is de pastoor⁷. Hij beslist of in zijn plaats een andere
priester – actief of emeritus – voorgaat, of dat een diaken de uitvaartliturgie leidt.
Al naargelang het minder of meer geregeld voorkomen van gebedsvieringen wordt

---

als leek de uitvaartliturgie leiden, contact met ploeg die de gebedswaken op de vooravond verzorgt,
samen met de familie eventueel het gebed op de begraafplaats ter harte nemen...

⁵ Hierbij is een vermelding bij de intenties in het grote dankgebed of in de voorbeden een minimum.
Het past zeker de familie bij de aanvang van de viering welkom te heten en allen uit te nodigen tot
gebed in verbondenheid met hen. Parochianen betrokken bij de uitvaartliturgie en –pastoraal
kunnen aandacht hebben voor onthaal en persoonlijk contact met de familie voor of na de viering.

⁶ Ook aan priesters van buiten de federatie, bijvoorbeeld een familielid van de overledene, kan
worden gevraagd zich bij de plaatselijke regeling aan te sluiten, zonder evenwel de mogelijkheid
van eucharistie te ontzeggen.

⁷ De pastoor of een andere priester kan ook in de gebedsviering voorganger zijn. Dit zal in een
beginfase zeker de aannemelijkheid van deze vorm van uitvaartliturgie helpen bevorderen.

95 dit hetzij van keer tot keer of in een vastere afspraak bepaald. De beslissing hiervoor ligt bij de pastoor.

Indien de actieve priesters en de diakens er niet in slagen zowel alle uitvaarten voor te gaan als hun andere pastorale taken op haalbare wijze uit te voeren, kunnen ook leken de uitvaartliturgie leiden⁸. Bij de keuze van zulke mensen, gaat het om minstens twee personen die over de grenzen van de parochies heen dit dienstwerk samen met de priesters en de diakens willen verrichten. Voor de vorming en toerusting van deze mensen zullen in de nabije toekomst – benevens de cursus gebedsleiders – de nodige modules worden uitgewerkt. De leken, leiders van de uitvaartliturgie, worden door het federatieteam aangezocht, en door de pastoor aan de bisschop voorgesteld via het parochievicariaat. Zij krijgen door een brief vanwege de bisschop een officiële bekrachtiging voor deze taak, voor hernieuwbare periodes van drie jaar. In de liturgie vervullen deze leiders van het gebed hun rol niet aan het altaar maar aan de ambo, ze laten de voorgangerstoel leeg, ze dragen een albe, eventueel een scapulier, maar uiteraard geen stola.

Het voorgangerschap van de uitvaartliturgie mag niet de enige factor zijn die de vorm ervan bepaalt. Indien een diaken of een leek de uitvaart leidt, kan een priester, bv. een emeritus, de voorgangerrol minimaal opnemen en de eucharistie opdragen. De diaken of de gemandateerde leek zijn de verantwoordelijken voor de liturgie en leggen in voorbereiding en uitvoering de band met de familie. Hiermee kan tegemoet gekomen worden aan het samengaan van de wenselijkheid van de eucharistie en de onmogelijkheid van de pastoor om ze voor te gaan. Het is evenwel altijd aan de pastoor en zijn plaatselijk beleid om te oordelen in welke mate de uitvaartliturgie op deze wijze wordt gevierd.

De plaats waar de uitvaartliturgie wordt gevierd

125 De uitvaartliturgie alsook de gebedswake op de vooravond van de uitvaart, vinden plaats in de parochiekerk, eventueel ook in de kapel van een bejaardentehuis of van een religieuze gemeenschap. Het geëigende uur voor de uitvaartliturgie is 10.30 uur, indien nodig aansluitend een tweede viering. In de namiddag wordt geen uitvaartliturgie gepland.

130 De bisschoppenconferentie heeft een aparte regeling getroffen voor het crematorium. In geen geval wordt daar de eucharistie gevierd bij het afscheid. Indien gewenst kan het gebed worden gevraagd, voorgegaan door daartoe vanwege de bisschop aangestelde personen⁹. Met de term “gebed vanwege de kerk” willen we deze vorm van gebedsviering bij het afscheid toch onderscheiden van de uitvaartliturgie te midden van de gemeenschap in de parochiekerk. 135 Bij de bijzetting van de urne of de uitstrooiing van de as, is in de regel geen gebedsmoment vanwege de parochiegemeenschap voorzien.

140 Uitvaartliturgie in aanwezigheid van een urne

De uitvaartliturgie gaat in principe vooraf aan het ogenblik dat men het lichaam van een overledene uit handen geeft, hetzij bij begrafenissen, hetzij bij crematie. We blijven de gelovigen en de uitvaartverzorgers oproepen hiermee rekening te houden en deze voorkeur te respecteren.

---

⁸ Degenen die delen in de herderlijke zorg voor de gemeenschappen zijn wellicht de eerst aangewezenen: de parochieassistenten, maar ook andere federatieteamleden. Uiteraard kunnen ook andere geschikte mensen hiervoor in aanmerking komen.

⁹ De huidige aangestelde personen zijn eredecken Wim Cortleven en diaken Antoine Spaas. Hoewel de mogelijkheid principieel niet uitgesloten is, vragen we – omwille van onderlinge solidariteit - uitdrukkelijk dat de plaatselijke pastoors niet zelf meegaan naar het crematorium. Niet alle pastoors hebben immers de mogelijkheid om aan zulke vragen te voldoen.

- 145 De vraag naar uitvaartvieringen waarbij de urne in de kerk wordt gebracht kan echter al lang geen uitzondering meer worden genoemd. Indien er geen andere regeling meer te treffen valt, kunnen de pastoors uit pastoraal oogpunt zulke vieringen niet weigeren.
- 150 Het is wenselijk de gebeden bij de aanvang van de viering en de afscheidsgebeden aan te passen aan deze situatie. De I.C.L.Z. heeft daarvoor suggesties uitgewerkt.¹⁰

Het register van de uitvaarten

- 155 In het register van de uitvaarten worden de kerkelijke uitvaarten genoteerd. Uiteraard gaat het om de uitvaartliturgie zoals hierboven opgevat.¹¹
- 160 Uitvaarten waarbij zonder beroep op de parochie rechtstreeks naar het crematorium of naar de begraafplaats wordt gegaan, worden niet in het parochiale register van de uitvaarten genoteerd. Indien er daarbij in het crematorium een “gebed vanwege de kerk” gebeurt, wordt dit opgenomen in het register aldaar.

Financiële afspraken

- 165 Het algemene kader van de huidige afspraken vastgelegd in de “Beleidsnota over het financiële beheer in de parochies” hoofdstuk 3, pp. 26-30 (laatste versie 2002) blijft van kracht, met volgende bijkomende bepalingen.

- 170 • Het tarief voor de uitvaartliturgie is hetzelfde – momenteel 200,00 euro – ongeacht de vorm waarin ze wordt gevierd. Het deel van de celebrant gaat volledig naar de voorganger of naar de leider van het gebed in de uitvaartliturgie, als die ook de gewone pastorale en liturgische voorbereiding op zich neemt.
- 175 • Een priester die – zoals boven beschreven - gevraagd wordt voor te gaan in de eucharistie bij de uitvaartliturgie die verder volledig in handen genomen wordt door een diaken of een leek, ontvangt uit de parochiekas een bedrag dat gelijk is aan het misstipendium.
- Een priester – voorganger of concelebrant - door de familie aangebracht ontvangt geen vergoeding.

180

Besluit

- 185 We hopen ook in de komende jaren in ons bisdom de essentie van ons geloof te laten klinken doorheen de uitvaartliturgie en –pastoraal. Moge dit – in alle voorlopigheid ondersteund door deze beleidslijn – in de vorm van de liturgische vieringen, in het samenspel van de voorgangers en leiders in het gebed, in de medewerking van velen en in de goede onderlinge afspraken gestalte krijgen.

- 190 Karel D’Huys +Patrick Hoogmartens
Bisschoppelijk vicaris voor de parochies Bisschop van Hasselt

---

¹⁰ Zie “Voorbij de dood... Als christenen afscheid vieren. Oriëntaties bij de uitvaartliturgie” (Licap, 2008), pp. 17-20.

¹¹ Wanneer alleen een avondwake in de kerk wordt gevraagd, is er in onze terminologie geen uitvaartliturgie gevierd. Het pastorale aanvoelen bepaalt of zulks als kerkelijke uitvaart wordt geregistreerd, in dat geval onder de titel “gebed op de vooravond van de uitvaart.” Indien informatie daarover voorhanden is, kan hierbij “gebed vanwege de kerk in het crematorium” genoteerd worden.

Parochievicariaat
Vrijwilligersplein 14
3500 Hasselt

T.: 011 28 84 49

F.: 011 28 84 77

E.: vicariaat.parochies@bisdomhasselt.be

Verantwoordelijke uitgever:

VZW PASTORAAL INFORMATIECENTRUM
Tulpinstraat 75, 3500 Hasselt

D/2009/1671/8